

GÜLNARƏ AĞAYEVA

ADU

R.Behbudov, 134

Efendizade.gulnare@mail.ru

İSPAN DİLİNDƏ “BLANCO” SİFƏTİ İLƏ DÜZƏLƏN MƏCAZI İFADƏLƏR

Xülasə

Dünyanın bütün dillərində rəng anlayışı mövcuddur. Onlar bizi hər yerdə əhatə edir. Hər rəng müxtəlif dillərdə müxtəlif simvollar bildirir. Bu məqalədə ağ rəngin ispan və azərbaycan dillərində ifadə etdiyi mənadan bəhs edilir. Hər iki dildə ağ rəng saflığı tərənnüm edir. İspan dilində blanco sözünün tərcüməsi ağ rəngdir. İfadə etdiyi mənaya görə bu sözlə bağlı məcazi birləşmələr çoxluq təşkil edir. Qara rəng mənfiyyəti bildirirsə, ağ rənglə bağlı ifadələr tam əksinə müsbət mənaları ifadə edir. Düşmənciliyin sonlanması, sülhün başlaması, ümidli sabahın açılması və digər pozitiv mənaların rəngi ağ rəng hesab olunur. Bundan başqa, qeyd etmək lazımdır ki, ağ rənglə bağlı mənfi mənəli ifadələr də vardır. “Ağ ölüm” ifadəsini buna aid etmək olar. Həm azərbaycan, həm də ispan dillərində hər ikisi narkotikə işarə edir. Bu o deməkdir ki, ağ həmişə müsbət olana işarə etmir. Adı çəkilən məqalədə buna aid kifayət qədər frazeoloji birləşmələr qeyd olunub. “Blanco” sözü ilə bağlı ispan dilində xeyli sayda söz birləşmələri və ifadələr var. Ağ rəngin böyük enerjisi və potensialı var. Bu rəng, demək olar ki, həyatımızın axarını pozanların üzünə bağlanan şəffaf qapını xatırladır. Ətrafda gedən proseslərə baxmayaraq ağ rəngin mövqeyi heç zaman dəyişməyib. Onun fəaliyyəti cəmiyyətə müsbət enerji paylamaq imkanı verir. Dəyərli və müqəddəs olan hər şey ağ rənglə təmsil olunur. Ağ rəng barədə möcüzəli, sirli və xeyir simalı təsəvvürün yaranması təsadüfi deyil. Bununla bağlı bir çox dini, mifoloji araşdırmadan söz açmaq, müqəddəs kitablardan misal çəkmək olar.

Açar sözlər: İspan dili, rənglər, ağ, məcazilik, tərcümə

Dünyanın bütün dillərində rəng anlayışı mövcuddur. Onlar bizi hər yerdə əhatə edir və rənglərsiz dünya mövcud deyil. Rənglər 2 qrupa bölünür: xromatik (boyalı) və axromatik (neytral, boyasız). Xromatik rənglərə bənövşəyi rəngdən, qırmızı rəngə qədər spektrin bütün rəngləri və onların çalarları daxildir. Axromatik rənglərə ağ, qara, boz rəngləri aid edirlər. Ağ və qara rənglərinin ifadə etdikləri mənalar olduqca geniş istifadə olunur. Hər ikisi birlikdə səsləndikdə bu rəngsizlik ifadə etsə də, ağ özü təklikdə saflığın, sülhün, təmizliyin rəmzi, qara rəng isə bütün bunların əksini ifadə edir. Bütün dillərdə olduğu kimi ispan dilində də ağ rəng optimizə işarədir. Blanco – ağ sözünün etimologiyası haqqında isə müxtəlif fikirlər mövcuddur və bu sözün yer aldığı frazeoloji birləşmələrin sayı-hesabı yoxdur. Başlayaq ən çox istifadə olunanlardan: Ponerse blanco frazeoloji birləşməsinin bizim dildə tərcüməsi a appaq olmaq deməkdir. İspan dilində bu birləşməni hər hansı hiss-həyəcan keçirdiklərində, qorxuqlarında istifadə edirlər. Bu birləşmə azərbaycan dilində ağarmaq kimi tərcümə olunur. Ponerse blanco como la pared , divar kimi ağarmaq və ya como el papel, kağız kimi ağappaq olmaq buna misal ola bilər. Dar en el blanco frazeoloji birləşməsi isə hər hansı obyektə aşkara çıxarmaq, tapmaq deməkdir. Bəzən bir kitabın, yazının işıq üzünü görməsi kimi də işlədilir. Tam hədəfi vurmaq ispan dilində dar en el blanco ifadəsi ilə də işlədilir. İspan dilində çox geniş işlənmə imkanı olan quedarse feli qalmaq, yaraşmaq deməkdir. Blanco yəni ağ sifəti quedarse feli ilə işlənərək məcazi mənə ifadə edir- Quedarse en blanco. Sabit söz birləşmələri adlandırılan bu ifadələr nə qədər tərkib hissələri parçalandıqda tamam müxtəlif mənalar versə də, sonuncu çəkilən mənə

digərlərindən fərqlənir, burda məntiqilik daha çoxdur. Ağ rəng hər şeyin tərtəmiz olmasının, paklığın rəmzidir, quedarse en blanco birləşməsi də, hərfi tərcümə etsək, ağ qalmaq deməkdir. Bu frazeoloji birləşmənin ispan dilində ən çox istifadəsi imtahanlarla bağlı olur, belə ki, tələbə dərsləri əzbər öyrəndiyi halda keçirdiyi əsəb və gərginlik nəticəsində hər şeyi unudur. Başqa sözlə, beyni ağappaq qalır. Bu mənada işləndiyi üçün quedarse en blanco con la mente formasında da bu ifadəyə rast gələ bilərik:

En el examen me quedé en blanco con mi mente.
İmtahanda beynim ağ qaldı.

İspan dilində ağ rəng yoxluq, heç nə olmamağa da işarədir. Tener blanca ispan dilində tez-tez rast gəlinən ifadələrdəndir. Tener feli malik olmaq, sahib olmaqdır, ağ rəngə sahib olmağa heç nəyə malik olmamaqdır. Burdan görünür ki, tener blanca pulu olmamaq, pulsuz qalmaq kimi tərcümə edilir. Əsas fəllərdən olan estar da eyni mənəni ifadə edərək estar sin blanca şəklində lüğətdə mövcuddur. Bu frazeoloji birləşmənin mənbəyi orta əsrlərə söykənir. Kral II Filipin dövründə kəsilən sikkələr gümüşü rəngdə olsalar da, çox parlaq olduqlarından ağ rəng çalarlı idilər. Xırda pul olan bu qəpiklərə blanca adı verilmişdir. Blanca komponenti artıq birbaşa ağ rəng mənasını vermir, “sin blanca” yəni “ağsız” qalmaq o deməkdir ki, pulu yoxdur. Blanca ağ rəngdə gümüş qəpiyə işarə olmaqla metonimiya yaratmışdır, bu o deməkdir ki, heç xırda pulu da yoxdur. Bu sabit söz birləşməsinə daha bir sinonim Azərbaycan dilinə tərcüməsi “heç kor qəpiyim də yoxdur” olan no tener ni un duro göstərə bilərik [2, s.10-15].

Bu cür izahatları bütün sabit söz birləşmələrinə şamil etmək olmur, ser el blanco de buna misal ola bilər:

María se convirtió en el blanco de sus críticas.
Mariya onun tənqid hədəfinə çevrildi.

Ser el blanco de gördüyümüz kimi kiminsə hədəfi və ya seçdiyi obyekt olması deməkdir. Daha bir oxşar ağ rəngin işləndiyi frazeoloji birləşməni təhlil edək. Yuxarıdakı nümunəyə bənzər olan ser el blanco de todas las miradas nəzər nöqtəsi olmaq, müsbət mənada hamının diqqət mərkəzinə çevrilməkdir. Buradan görünür ki, ispan dilində ağ sifəti məcazi mənə yükü daşıyaraq, obyekt vurğulamaq və ya onu digərləndirmək məqsədilə işlənməsi kimi bir funksiyası da vardır. Tamamilə iki əks qütb olan ağ və qara dünyanın hər yerində qarşı-qarşıya qoyularaq müqayisə edilir. Azərbaycan dilində məişət üslubuna aid və gündəlik həyatımızda istifadə etdiyimiz ağla qaranı ayırd etməmək söz birləşməsi ispan dilində də mövcuddur- No distinguir lo blanco de lo negro. “Lo” neytral artıqlıq olub burada ismin istifadəsini məhdudlaşdırır, ağ olanı qara olandan seçə bilməmək, ayırd etməmək mənasını verir. Ağla qara yaxşılıq və pisliyin simvoludur, kimsə yaxşı ilə pisi seçə bilmərsə, bu frazeoloji birləşməni işlətmək məqsədəuyğundur. Ağ rəngə biz kinayə bildirən söz birləşməsində rast gələ bilərik. İki və ya daha çox insan arasında heç bir oxşarlıq və ya uyğunluq yoxdursa, deyilir ki, yalnız gözlərinin ağları eynidi. Düzdür, Azərbaycan dilində bu sabit söz birləşməsinə rast gəlmirik, amma ispan dilində belə bir ironiya üçün parecerse en el blanco de los ojos birləşməsinə müraciət edilir. İspan dilində olan cümlədə kinayə var, yəni onların yeganə oxşarlıqları gözlərinin ağıdır. Azərbaycan xalq danışığı dilində bu cür ifadənin tam ekvivalenti mövcud deyil. Gözün vt22un ел()Тјл0 -1.1538 ТДлТсл.2.59133 Тw8n6nibləş sifə7 Тсл Twilin

Təəccüb, əsəb, hirs və s. duyğuları keçirdiyimiz zaman gözlər böyüyür və ağ hissəsi daha da diqqətçəkən olur. Təsadüfi deyil ki, ispan dilində də bənzər ifadə mövcuddur.

Bununla bərabər, məişətdə çox heyrətləndiyimizdə “gözləri kəlləsinə çıxdı” ifadəsini işlədirik. Lakin poner los ojos en blanco yalnız təəccüb deyil, həmçinin kiməsə acıqlandığımızda da müraciət edə biləcəyimiz ifadədir, məsələn, “gözlərini ağartmaq” bu ifadəyə sinonim ola bilər.

Bədii ədəbiyyatda, poeziyada, müxtəlif nəğmələrin sözlərində biz “bəyaz”la, ağ rəngin daha poetik sinonimi ilə də rastlaşırıq. Bizə elə gəlir ki, “ağ rəng konsepti” heç vaxt mənfi mənada işlənmə bilməz. Lakin belə deyil. Bu qədər “bəyaz” məsumluqdan sonra, demək olar ki, bütün dünyada jarqon olan “ağ ölüm”dən danışmaq. Niyə məhz “ağ” ölüm? Buradakı adköçürmənin səbəbi istifadə olunan maddənin, yəni narkotikin rənginin ağ olması ilə bağlıdır.

qalmamış, linqvistik və ya ekstralingvistik kimi müxtəlif faktorlardan asılı olaraq dəyişmişdir. Vurğulamaq lazımdır ki, bir rəng hər bir xalqda fərqli əlamətin daşıyıcısı ola bilər. Bu rəng kodlaşdırılması, psixoloqların fikrincə, bəşəriyyət mövcud olandan insan beynində formalaşmış və təsiredici amillərdən biri olmuşdur. İnsanların qədim zamanlardan bugünə kimi rənglərdən istifadə etməklə hansısa fikri çatdırmaq niyyətində olduğuna misal olaraq deyə bilərik ki, amerika hinduları daima müharibə şəraitində olduqlarından üzlerini müxtəlif rənglərlə, xüsusən də qara rənglə boyayırdılar (qara rəng ölümü əks etdirir). Və yaxud, yol hərəkəti qaydalarında (ışığıqfor), elmin müxtəlif sahələrində (coğrafiyada xəritə, kimyada elementlər) istifadə olunan rənglər nəyəsə işarədir.

Rənglər əlamət bildirdiklərinə görə, bütün dillərdə rəng ifadə edən sözlər ümumi qrammatik mənasına görə əsasa nitq hissəsi olan sifət hesab olunur. Ana dilimizdən fərqli olaraq, ispan dilində sifətlər cinsə və kəmiyyətə görə isimlə uzlaşır (azərbaycan dilində ümumiyyətlə ismin cins kateqoriyası yoxdur):

Yo no prefería leer los libros volimunosos.

M n h cmlı kitabları oxuma a üstünlük vermirdim.

Baxmayaraq ki, azərbaycan dilində kitab sözünün cəmdə işlənilib, bu, h cmlı sifətinə təsir etmədi. İspan dilində isə libro kişi cinsi və cəmdədi, sifət de isimlə uzlaşaraq eyni cins və kəmiyyətdə işlədildi. Məhz bu uzlaşma ispan dilini ahəngdar və cingilti dil olmasına səbəb olan hallardan biridir. Nümunədən görüldüyü kimi başqa bir fərq cümlədə isimlə sifətin işlənmə mövqeyidir. Belə ki, sifətin isimdən öncə gəlməsinə adət etdiyimiz halda, ispan dilində ilk öncə isim işlənir və ismə uyğun olaraq sifət onunla uzlaşır. Onu da vurğulamaq lazımdır ki, ispan dilində də sifətin isimdən qabaq işləndiyi hallar da olur və artıq mənanı dəyişə bilər:

Vendí mi coche viejo- Mən köhnə maşınımı satdım

İsimdən sonra işlənən sifət həmin əşyanı bir növ digərlərindən fərqləndirir və ya ayırır. Yəni bu cümləni deyən şəxs bir maşını da olduğu deyir və onlardan köhnəsini satdığını söyləyir. Bu cür sifətlər explicativo (izahedici) qrupa aiddir. İsimlə sifətin yerini dəyişdikdə isə :

Vendí mi viejo coche- Mən köhnəlmiş maşınımı satdım

Artıq məna dəyişir; sifət – viejo isimdən əvvəl gələrək, müəlifin maşınımı artıq istifadəyə yararlı olmadığından, bunu istəmədən etdiyi kimi izah olunur. Sifət isimdən sonra gəldikdə isə adjetivo especificativo (xüsusiləşən) hesab olunur. Buna bənzər başqa bir misal göstərmək olar: un gran hombre- böyük insan (möhtərəm şəxs), un hombre grande – böyük adam (görünüşcə); un pobre hombre – yazıq insan, un hombre pobre-kasıb adam və s.

Sadaladığımız xüsusiyyətlər iki dildəki sifətlər arasında fərqli cəhətlər olsa da, təbii ki, ifadə etdiyi məna və sintaktik funksiyalarına görə oxşarırlar.

Hər bir sözün bir və ya bir neçə qrammatik mənası olur və sözlər bir-birindən təcrid olunmuş halda yaşamır. Bəllidir ki, sözün leksik mənası onun qrammatik mənasına nisbətən az olur. Məsələn, bütün sözlər leksik mənaya malik deyil, köməkçi nitq hissələri ümumi qrammatik mənasına görə bağlayıcı, ədat və s. nitq hissələrinə aid ola bilər, lakin biz v, il, amma, axı və s. kimi sözləri leksik cəhətdən izah edə bilmərik. Şübhəsiz ki, qrammatik məna əhəmiyyətlidir. Belə ki, qrammatik məna sözün konkret anlaşılmasında mühüm rol oynayır.

Biz hər gün diqqət etməsək də, rənglər aləmində yaşayırıq, içində yaşadığımız dünya elə rənglərdən ibarətdir. Heç də təsadüfi deyil ki, əhvalımız yaxşı olanda ancaq “rəngbərəng dünyamız” deyirik, bu o deməkdir ki, rənglər həyatın canlılığından xəbər verir. Bədbəxt bir hadisə üz verdikdə, özümüzü çox çətin situasiyanın tam ortasında gördüyümüzə yaşadığımız bu dünya bizə rəngsiz və ya ağ-qara görsənir. Belə bir qənaətə gəlmək olar ki, həyatın sönməyi də elə məhz rənglərin bitdiyi yerdir. Rəng yoxdur, deməli həyat da yoxdur. Bəzən də sözlərin, cümlələrin bitdiyi yerdə rənglər danışır. Biz insanlar çox zaman hər hansı fikri ifadə etmək üçün sözlərdən yox rənglərdən istifadə edirik. Bayaq qeyd etdim ki, həyatın söndüyü yerdə rəng də

Словосочетания с переносным значением, в составе которых имеется слово blanco, составляют большинство и их большая часть имеет положительное значение. И так, в то время как черный цвет является символом темных сил, белый, наоборот, является признаком добрых. Кроме того, следует отметить, что существуют также негативные фразы, связанные с белым цветом. Термин "умирающий белый" может относиться к этому. И на азербайджанском, и на испанском языках оба маркированы наркотиками. Это означает, что белые не всегда указывают на позитив. В статье упоминаются некоторые из фразеологических соединений, которые имеют к нему отношение. В испанском языке существует большое количество ключевых фраз и фраз для слова «Бланко». Белый цвет обладает большой энергией и потенциалом. Этот цвет напоминает прозрачную дверь, которая почти закрывает лица нашей жизни. Несмотря на происходящие процессы, положение белого цвета никогда не меняется. Его деятельность дает сообществу положительное распределение энергии. Все, что достойно и свято, представлено белым. Неслучайно создается таинственное, таинственное и благотворное воображение белого цвета. Многие религиозные, мифологические и священные книги являются примерами этого

Key words: Spanish language, colours, white, figurativeness, translation

G.Aqaeva

Figurative expressions composed with the blanco adjective

Summary

Colors are everywhere and in all languages there are words designating colors. Each of colours transfers various values in different languages and it is considered a symbol. This article is about value which renders white color in the Azerbaijani and Spanish languages. In both languages the figurative senses transferred in white color designate purity. In Spanish white color designates the word Blanco. The majority of the phrases with the word blanco has positive value. So, while black color is a symbol of dark forces, white, on the contrary, means kindness. Moreover, it should be noted that there are also negative phrases related to white color. The term "white death" can refer to this. In both Azerbaijani and Spanish languages, both are labeled with drugs. This means that the white does not always point to a positive one. The article mentions some of the frazyological compounds that are relevant to it. In Spanish, there are a large number of keyword phrases and phrases for the word "Blanco". The white color has great energy and potential. This color is reminiscent of the transparent door, which almost covers the faces of our lives. Despite the ongoing processes, the white color position never changes. Its activities give the community a positive energy distribution. Everything that is worthy and holy is represented in white. It is no coincidence that the mysterious, mysterious and beneficial imagination of the white color is created. Many religious, mythological, and sacred books are examples of this.

Ключевые слова:

Redaksiyaya daxil olma tarixi: 21.06.2019

Çapa qəbul olunma tarixi: 26.07.2019

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Nərgiz Seyidova tərəfindən çapa tövsiyə olunmuşdur.